

Barnahusin keskeiset yhteiset kriteerit

- 1) Lapsia kuullaan näyttöön perustuvan haastattelurungon mukaisesti.
- 2) Lapsen todistajanlausunnon luotettavuus varmistetaan tarkoituksenmukaisilla järjestelyillä asianmukaisen prosessin periaatteiden mukaisesti.
- 3) Rikostutkintaa varten ja lapsen fyysisen hyvinvoinnin ja toipumisen varmistamiseksi tehty lääketieteellinen arviointi on käytettävissä.
- 4) Lapselle ja ei-epäillyille perheenjäsenille ja huoltajille syntyneen trauman hoitamiseksi on tarjolla psykologista tukea sekä lyhyt- ja pitkäaikaisia terapiapalveluja.
- 5) Uhrin ja mahdollisten sisarusten suojelutarpeet arvioidaan.

Barnahusin tai muiden vastaavien monialaisten, viranomaisyhteistyösä toteutettavien palvelujen perustamisen ja toiminnan mahdollistavat tekijät

Vahva poliittinen tahto, riittävä sidosryhmien osallistuminen ja muutosta edistävien Barnahus-toimijoiden sitoutuminen ovat Barnahusin tai muiden vastaavien ammattimaisten, monialaisten ja viranomaisyhteistyössä toteutettavien palvelujen tehokkaan perustamisen ja toiminnan edellytyksiä. Muita mahdollistavia tekijöitä ovat muun muassa asianmukainen sääntely-ympäristö, riittävät ja kestävät resurssit, pätevien ammattilaisten saatavuus, toimintaa tukeva ja valveutunut yhteiskunta ja tehokas viranomaisyhteistyö.

Kansainväliset ja eurooppalaiset lait ja ohjeistukset ovat tärkeässä roolissa perustana ja mahdollisuuksien tarjoajana, jonka avulla kansallinen lainsäädäntö, politiikka ja käytännöt voidaan saattaa linjaan väkivallalta suojeluun, lapsiyhteistyöön oikeudenkäyttöön ja tarjottavaan apuun liittyvien lapsen oikeuksien kanssa. Lanzaroten yleissopimuksen ja asiaan liittyvien EU:n direktiivien tehokkaan täytäntöönpanon varmistaminen on tässä suhteessa olennaisen tärkeää. Valtiotasolla tarvitaan usein tiettyjä suoja-toimia koskevia yksityiskohtaisia säännöksiä ja mekanismeja, kuten lasten kuulemismenettelyjä, koordinoitua tietojen vaihtoa ja yhteissuunnittelua koskevia säännöksiä, jotta voidaan varmistaa lapsiyhteistyö ja tehokas viranomaisyhteistyössä toteutettava palvelunohjaus.

Toiminnan standardit: Eurooppalaiset Barnahus-laatustandardit

EU-rahoitteisessa PROMISE-hankkeessa kehitetyissä *eurooppalaisissa Barnahus-laatustandardeissa* kiteytyy Barnahusin järjestämisen ja käytäntöjen operatiivinen ja organisatorinen kehys. Standardien tärkein tarkoitus on edistää käytäntöä, jolla estetään lapsen uudelleentraumatisoituminen, ja samalla varmistaa, että tuomioistuimien saa luotettavan todistajanlausunnon, ja turvata lapsen oikeudet suojeluun, apuun ja lapsiyhteistyöön oikeudenkäyttöön. Standardit tarjoavat kehyksen, jonka avulla voi asettaa laatuavoitteita Barnahusin / monialaisten, viranomaisyhteistyössä toteutettavien palvelujen keskeisille toimintakäytännöille.

Standardit	
Standardi 1.1 Lapsen etu	Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa toimissa ja päätöksissä, jotka koskevat lasta ja ei-epäiltyä perheenjäsentä/ huoltajaa/tukihenkilöä.
Standardi 1.2 Oikeus tulla kuulluksi ja saada tietoja	Lasten oikeuksia ilmaista näkemyksensä ja saada tietoja kunnioitetaan ja ne turvataan. Lapset ja heidän perheenjäsenensä/huoltajansa saavat riittävät tiedot saatavilla olevasta ja tarvittavasta hoidosta ja voivat vaikuttaa interventioiden toteutusajankohtaan, -paikkaan ja -ympäristöön.
Standardi 1.3 Tarpeettomien viivästysten välttäminen	Tarpeettomien viivästysten välttämiseksi on toteutettu toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että lasten kuuleminen, lastensuojeluarvioinnit sekä mielen terveys- ja lääkärintutkimukset toteutetaan määrättyssä ajassa ja että lapset saavat ajoissa tietoja.
Standardi 2 Monialainen viranomaisyhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> • Muodollinen asema: Barnahus on muodollisesti sulautettu kansallisiin tai paikallisiin sosiaali- tai lastensuojelupalveluihin, lainvalvonta-/oikeusjärjestelmään tai kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään. Barnahus voi toimia itsenäisenä palveluna, jos sillä on lakisääteinen tehtävä, jonka kansalliset tai paikalliset viranomaiset ovat tunnustaneet. • Strukturoitu ja avoin monialainen viranomaisyhteistyö: Tehtävät, valtuudet, koordinoitimekanismit, budjetit sekä seuranta- ja arviointitoimenpiteet on määritelty selvästi. Monialainen viranomaisyhteistyö alkaa epäiltyä lapsen hyväksikäyttöä koskevasta aloitusraportista ja jatkuu koko palvelunohjauksen ajan.
Standardi 3 Kattava kohderyhmä	Kohderyhmään kuuluvat kaikki lapset, jotka ovat mihin tahansa väkivallan muotoon liittyvän rikoksen uhreja ja/tai todistajia. Ei-epäilty perheenjäsenet/huoltajat ovat toissijainen kohderyhmä.

Standardit	
Standardi 4 Lapsiyhteistyöympäristö	<ul style="list-style-type: none"> • Sijainti ja esteettömyys: Barnahusin tilat sijaitsevat mieluiten erillisessä rakennuksessa lapsille tutunomaisessa ympäristössä, ja niiden pitäisi olla saavutettavissa julkisella liikenteellä. Tilat ovat esteettömät myös lapsille, joilla on erityistarpeita. • Sisätilat: Huonekalut ja materiaalit ovat lapsi- ja perheystävällisiä ja ikäryhmään soveltuvia. Tilat ovat fyysisesti turvalliset kaiken ikäisille ja kaikissa kehitysvaiheissa oleville lapsille. Käytävissä on erillisiä, äänieristettyjä yksityisiä tiloja. • Epäillyn rikosentekijän kohtaamisen estäminen: Tilat on suunniteltu niin, että uhrin ei tarvitse missään vaiheessa kohdata epäiltyä rikosentekijää. • Kuulusteluhuone: Viranomaisyhteistyön tiimille on varattu kuulustelujen seuraamista varten muu huone kuin kuulusteluhuone.
Standardi 5 Palvelunohjaus viranomaisyhteistyössä	<ul style="list-style-type: none"> • Muodolliset menettelyt ja säännölliset rutiinit: Tapausten arvioinnille ja suunnittelulle viranomaisyhteistyönä on määritetty tietty muoto yhdessä sovitulla menettelyillä ja rutiineilla, joita arvioidaan säännöllisesti. Varmistetaan jatkuva dokumentointi ja tarvittavien tapausta koskevien tietojen saanti viranomaisyhteistyön tiimin jäsenille. • Tukihenkilö: Nimetty, koulutettu henkilö / Barnahusin tiimin jäsen valvoo monialaisia toimia sen varmistamiseksi, että lapsen ja ei-epäiltyjen perheenjäsenten/huoltajien tuki ja seuranta on jatkuvaa.
Standardi 6 Lapsen kuuleminen	<ul style="list-style-type: none"> • Näyttöön perustuvat käytännöt ja menettelyt sekä erikoistunut henkilöstö: Lapsen kuulemisen suorittaa siihen erikoistunut henkilöstö näyttöön perustuvien käytäntöjen ja haastattelurungon mukaisesti, mikä takaa saadun näytön laadun ja määrän. • Paikka ja tallentaminen: Lapsen kuuleminen suoritetaan Barnahusin tiloissa. Kuuleminen tallennetaan audiovisuaalisesti, jotta vältetään se, että lasta haastateltaisiin toistuvasti. • Monialaisen viranomaisyhteistyön edustajien läsnäolo: Lapsen kuulemisen suorittaa yksi ammattilainen. Kaikki monialaisen viranomaisyhteistyön tiimin asiaankuuluvat jäsenet voivat seurata lapsen kuulemistä samanaikaisesti viereisessä huoneessa tai tallenteelta. Kuulustelija ja kuulustelua seuraavat ovat yhteydessä toisiinsa.

Standardit	
	<ul style="list-style-type: none"> • Muokattu lapselle sopivaksi: Kuulustelu suoritetaan lapsen ikään, kehitysvaiheeseen ja kulttuuristaustaan sopivalla tavalla, ja siinä otetaan huomioon erityistarpeet. Kuulustelija tehdään vain niin monta kertaa kuin rikostutkinnan kannalta on välttämätöntä. Jos kuulustelua tarvitaan useita, ne tekee sama ammattilainen.
Standardi 7 Lääkärintutkimus	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointi ja hoitaminen: Lääketieteelliset arvioinnit ja/tai oikeuslääketieteelliset arvioinnit tekee yleensä niihin perehtynyt henkilöstö Barnahusin tiloissa, ellei erikoistapauksissa tarvita sairaalaympäristöä. • Tapausten arviointi ja suunnittelu: Lääkintähenkilöstö on tarvittaessa mukana tapauksen arviointi- ja suunnittelukokouksissa.
Standardi 8 Terapiapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointi ja hoitaminen: Barnahusiin lähetetyille lapsiuhreille ja -todistajille tehdään yleensä arviointi ja annetaan hoitoa. Arvioinnin ja hoidon tekevät ammattilaiset, joilla tarvittava koulutus ja perehdytys. • Kriisi-interventio: Barnahusilla on selkeä organisaatorakenne ja pysyvä henkilöstö, joka tarjoaa tarvittaessa kriisitukea lapselle ja perheenjäsenille/huoltajille, jotka eivät ole epäillyn asemassa.
Standardi 9 Osaamisen kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ammattihenkilöiden koulutus: Barnahusin tiimin jäsenet ja sen toimintaan osallistuvat viranomaiset saavat säännöllisesti koulutusta erikoisaloillaan ja yhteistä koulutusta monialaisissa asioissa. • Opastus, ohjaus ja neuvonta: Barnahusin tiimin jäsenille tarjotaan säännöllisesti opastusta, ohjausta, neuvontaa ja vertaisarviointeja.
Standardi 10 Ennaltaehkäisy	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon kerääminen, tietojen jakaminen ja tietoisuuden lisääminen: Tiedot/tilastot kerätään ja eritellään ja jaetaan asiaankuuluville sidosryhmille tietoisuuden lisäämiseksi, tutkimuksen helpottamiseksi ja näyttöön perustuvan lainsäädännön, politiikan ja menettelyjen tukemiseksi. • Ulkoisen osaamisen kehittäminen: Lasten hyväksi ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten osaamista ja tietämystä lisätään esimerkiksi järjestämällä opintokäyntejä, tiedotustapaamisia ja luentoja ja tuottamalla kirjallista materiaalia.
P R O M I S E	
<i>Barnahus-laatustandardit: Suuntaviivat monialaisen PROMISE viranomaisyhteistyön toiminnalle lapsiuhrien ja -todistajien auttamiseksi</i> (Lind Haldorsson, PROMISE-hankesarja, Itämeren valtioiden neuvoston sihteeristö ja Child Circle, 2017)	

Barnahusin tai muiden vastaavien monialaisten, viranomaisyhteistyössä toteutettavien palvelujen kehysmalli

Keskeisenä tehtävänä on koordinoida samanaikaisia rikos- ja lastensuojelututkintoja

BARNAHUS-TIIMI / MONIALAISEN VIRANOMAISYHTEISTYÖN TIIMI – HENKILÖSTÖ

Viranomaisyhteistyön, suunnittelun ja palvelunohjauksen koordinointi
Barnahusin mission ja toiminnan arviointi ja kehittäminen
Ohjeiden ja rutiinien toteuttamisen hallinta ja valvonta
Vuosikertomusten ja talousraporttien laatiminen monialaisista, viranomaisyhteistyössä toteutettavista palveluista
Tietojen ja tilastojen kerääminen ja analysointi
Ulkoisen osaamisen kehittäminen

LÄÄKÄRINTUTKIMUS – erikoistunut lääkintähenkilöstö, mukaan luettuna lastenlääkärit, jotka ovat saaneet koulutusta oikeuslääketieteellisiin tutkimuksiin, ja lastensairaanhoitajat

- On vastuussa lääketieteellisestä ja/tai oikeuslääketieteellisestä arvioinnista ja hoidosta
- Osallistuu aktiivisesti viranomaisyhteistyöhön, suunnitteluun ja palvelunohjaukseen

ARVIOINTI, TERAPIA JA TUKI – erikoistuneet mielenterveyden ammattilaiset / lasten- ja nuorisopsykiatria

- On vastuussa mielenterveysarvioinnista ja mielenterveyden hoidosta
- Tarjoaa kriisitukea
- Osallistuu aktiivisesti viranomaisyhteistyöhön, suunnitteluun ja palvelunohjaukseen

LAPSEN KUULEMINEN – lapsen kuulemiseen erikoistuneet ammattilaiset (esim. poliisi ja mielenterveyden ammattilaiset)

Todistajanlausunnot oikeudessa:

- On vastuussa todistajanlausunnon hankkimisesta lapselta tuomioistuimen tuomarin suojeluksessa vastaajapuolen sekä syyttäjän, poliisin, paikallisen lastensuojelun ja lapsen asianajajan seurattessa kuulemista
- Välttää tarvittaessa tuomarin, vastaajapuolen ja muiden kysymykset
- Todistajanlausunnosta tehdään tallenne, jota käytetään tuomioistuinkäsittelyssä, jos syyte nostetaan

LASTENSUOJELU – sosiaalipalvelut ja/tai lastensuojeluviranomaiset

- On vastuussa lastensuojeluarvioinnista ja akuutista riskiarviosta
- On vastuussa tietojen välittämisestä lapselle ja vanhemmille/huoltajille
- On vastuussa lapsen ja vanhempien/huoltajien parissa tehtävästä seurannasta
- Seuraa lapsen kuulemista
- Osallistuu aktiivisesti viranomaisyhteistyöhön, suunnitteluun ja palvelunohjaukseen

Kartoitushaastattelut:

- Pyrkii mahdollisuuksien mukaan saamaan lapsen kertomaan tapahtuneesta tapauksissa, joissa lapsi ei ole vielä kertonut mitään tai kertomus on epäselvä
- Hankkii lapselta todistajanlausunnon tapauksissa, joissa epäilty tekijä on niin nuori, ettei hän ole rikosoikeudellisessa vastuussa

TARJOAA LAPSIYSTÄVÄLLISEN YMPÄRISTÖN, JOSSA KAIKKI PALVELUT OVAT SAMAN KATON ALLA.

MUODOLLISESTI SULAUTETTU KANSALLISIIN TAI PAIKALLISIIN RAKENTEISIIN

(esim. oikeusjärjestelmään, sosiaalihuoltoon, terveydenhuoltojärjestelmään).

VIRANOMAISYHTEISTYÖTÄ SÄÄNTELEVÄT KANSALLISET MENETTELYTAVAT JA MUODOLLISET VIRANOMAISTEN VÄLISET SOPIMUKSET RAHOITETAAN JULKISISTA VAROISTA

Osallistuvat viranomaiset maksavat osan Barnahusin kustannuksista, muun muassa oman henkilöstönsä ja välineidensä kustannukset. Ulkoista rahoitusta voidaan hankkia perustamis- ja aloitusvaihetta varten, ja se voidaan sittemmin asteittain korvata jatkuvalla julkisella rahoituksella.

Kehysmalli kehitettiin osana toteutettavuusarviointia, joka tehtiin Barnahusin pilotoimiseksi Ukrainassa Euroopan neuvoston hankkeessa "Combating violence against women and children in Ukraine" (2017–2018).

Seksuaalinen riisto ja seksuaalinen hyväksikäyttö ovat pahimpia lapsiin kohdistuvan väkivallan muotoja. Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan eli Lanzaroten yleissopimus on tähän mennessä kunnianhimoisin ja kattavin kansainvälinen oikeudellinen väline, jolla pyritään estämään lasten seksuaalista riistoa ja hyväksikäyttöä, suojelemaan lapsia tällaiselta riistolta ja hyväksikäytöltä ja saattamaan rikoksentehtäjät syytteeseen.

Vuoden 2015 täytäntöönpanokertomuksessa Lanzaroten yleissopimuksen sopijapuolten komitea viittasi islantilaiseen Barnahus-malliin esimerkkinä lupaavasta käytännöstä. Barnahus on lapsiystävällinen, monialainen ja viranomaisyhteistyössä toteutettava malli, jolla reagoidaan lasten seksuaalinen uhreiksi tai todistajiksi joutuneille lapsille. Se mahdollistaa tehokkaan yhteistyön asiaan liittyvien oikeudellisten, sosiaalisten ja lääketieteellisten toimijoiden kesken yhdessä lapsiystävällisessä paikassa, millä voidaan välttää lapsiuhrien lisäksi rikoksia. Barnahus-mallissa asetetaan lapsen etu tutkintamennettelyjen keskiöön ja otetaan samalla huomioon, että lapsen kertomus on avainasemassa lasten hyväksikäytön tunnistamisessa ja tutkimisessa sekä rikosoikeuden että suojelun ja hoidon kannalta.

LISÄTIETOJA

► www.coe.int/children

www.europa.eu

Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat päättäneet yhdistää osaamisensa, voimavaroja ja kohtalonsa. Yhdessä he ovat luoneet vakauden, demokratian ja kestävän kehityksen alueen, jossa pidetään yllä kulttuurista monimuotoisuutta, suvaitsevaisuutta ja yksilön vapauksia. Euroopan unioni on sitoutunut jakamaan saavutuksensa ja arvonsa muiden maiden ja kansojen kanssa.

www.coe.int

LASTEN SUOJELEMINEN SEKSUAALISELTA RIISTOLTA JA HYVÄKSIKÄYTÖLTÄ

Lapsiystävällistä ja monialaista viranomaisyhteistyötä

Barnahus-mallin mukaisesti

FIN

Rakennamme Eurooppaa yhdessä lasten kanssa lapsia varten

www.coe.int/children

Translation co-funded by the European Union

Johdanto

Yli 150 miljoonaa lasta Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa on oikeutettu nauttimaan ihmisoikeuksista, jotka taataan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa lapsen oikeuksista, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja muissa kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusvälineissä. Euroopan neuvosto pyrkii aktiivisesti torjumaan kaikenlaista lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Työmme koko Euroopan tasolla tukee maailman johtajien sitoutumista siihen, että kaikenlainen lapsiin kohdistuva hyväksikäyttö, riisto, ihmiskauppa ja väkivalta saadaan loppumaan vuoteen 2030 mennessä osana YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Väkivallaton elämä on yksi lasten oikeuksia koskevan Euroopan neuvoston strategian (2016-2021) painopistealueista.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten yleissopimus) on tähän mennessä kunnianhimoisin ja kattavin oikeudellinen väline, joka koskee lasten suojelemista seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja riistolta. Lapsiystävällisen ja monialaisen viranomaisyhteistyön korostaminen on läpileikkaava teema koko yleissopimuksessa, muun muassa kohdissa, joissa käsitellään yhteistyötä (10 artikla), tutkintaa (30, 31 ja 34 artiklat), lapsen kuulustelemista (35 artikla) sekä suojelutoimenpiteitä ja uhrien avustamista (11, 14 ja 31 artiklat).

Kansainvälisesti tunnustetaan yhä laajemmin se, miten tärkeää on, että väkivallan uhreiksi tai todistajiksi joutuneille lapsille on tarjolla lapsiystävällisiä, monialaisia, viranomaisyhteistyössä toteutettavia palveluja. Vuoden 2015 täytäntöönpanokertomuksessa Lanzaroten yleissopimuksen sopijapuolten komitea määrittä islantilaisen Barnahus-mallin esimerkiksi hyvästä käytännöstä, jolla varmistetaan lapsiystävällinen ja monialainen viranomaisyhteistyö. EU:n direktiivit uhrien oikeuksista (2012/29/EU) ja lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä (2011/93/EU) edistävät samoja standardeja Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

Mikä Barnahus on? Seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön lapsiuhreille suunnattujen lapsiystävällisten, monialaisten, viranomaisyhteistyössä toteutettavien palvelujen määritelmä

Erilaisissa kansallisissa konteksteissa on kehitetty erityyppisiä monialaisia, viranomaisyhteistyössä toteutettavia palveluja ja Barnahus-palveluja sen mukaan, millaisia oikeusjärjestelmiä, yhteiskuntarakenteita, kulttuuriperinteitä ja ammatillisia käytäntöjä kyseisessä valtiossa on. Monissa maissa tällaisten palvelujen kehittäminen entistä kattavammiksi ja toimivammiksi on ollut vaiheittainen prosessi.

Barnahus tai väkivallan uhreiksi tai todistajiksi joutuneille lapsille suunnatut monialaiset, viranomaisyhteistyössä toteutettavat palvelut määritellään yleensä niin, että kyseessä on lapsiystävällinen ja lapsille turvallinen ympäristö, jossa kaikki asiaankuuluvat palvelut ovat saman katon alla ja jossa tavoitteena on tarjota lapselle koordinoitusti ja tehokkaasti apua ja ehkäistä lapsen uudelleentraumatisoitumisen tutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Keskeisenä tavoitteena on koordinoida samanaikaisia rikos- ja lastensuojelututkintoja. Yksi palvelun keskeisistä tehtävistä on auttaa hankkimaan luotettavia todisteita oikeudenkäyntiä varten saamalla lapsi kertomaan tapahtuneesta. Lapsi myös saa tukea ja apua, mihin sisältyy muun muassa lääketieteellinen arviointi ja hoito sekä terapeuttinen arviointi ja terapia.